

IsLaNdija

Republika Islandija je otoška država v severnem Atlantskem oceanu, med Grenlandijo in Veliko Britanijo, severozahodno od Ferskih otokov.

Zgodovina

Islandija je do naselitve Norvežanov in Keltov (Škoti in Irci) v pozнем 9. in 10. stoletju ostala eden večjih nenaseljenih otokov. Z Islandije izhaja najstarejši parlament na svetu, Althing, ki je bil ustanovljen leta 930. Po nekaterih virih so bili prvi naseljenci otoka irski menihi, a za to ni arheoloških dokazov.

Kronologija

Začetek 9. stol. – prvi naseljenci; irski menihi

930 – prva demokratična ljudska skupščina v zahodnem svetu

1000 – krščanska vera postane državna vera

1262 – Islandija postane del Norveške

1397 – skupaj z Norveško pod upravo Danske; ker so brez samouprave otok gospodarsko in socialno propada

1944 – na plebiscitu je 97% prebivalstva za neodvisno republiko

1949 – čeprav brez vojske, Islandija postane članica pakta NATO

1970 – postane članica združenja EFTA

Legi in površje

Islandija leži na Srednje-atlantskem hrbtnu in je nastala zaradi širjenja Atlantskega oceana v mlajšem terciarju in v kvartarju. Geološka podlaga Islandije še vedno ni stabilna, saj se Evrazijska in Severnoameriška plošča še vedno razmikata in tako se Islandija še veča. V smeri JZ – SV poteka prek Islandije niz razpok, ob katerih so številni ognjeniški stožci in lavni tokovi. Približno polovico površja Islandije zavzemajo bazaltne planote, druga polovica pa je iz tefre, prhkih ognjeniških izmečkov. Obala je dolga 4.998 km, sestavlja pa jo večinoma fjordi (severna in zahodna obala) ter prodne ravnice (sanderji). Te so nastale zaradi rek, ki tečejo izpod ledenikov. Na Islandiji je tudi pet ledenikov, ki so večinoma platojski in pokrivajo več kot enajst odstotkov (11,800 km²) površja, led pa je na nekaterih mestih debel tudi do 1000 m. Največji ledenik se imenuje Vatnajökull, ki pokriva okrog 8300 km², kar je celo več, kot pokrivajo vsi ledeniki v ostali Evropi. Tako ni čudno, da se je Islandije prijelo ime »otok ledu in ognja«. Tu leži tudi najvišji vrh Islandije, Hvannadalshnúkur (2119 mnm). Reke se iz osredja radialno raztekajo na vse strani. Imajo velik strmec in ledeniški rečni režim. Najdaljša reka je Thjórsá.

Podnebje

Islandsko podnebje je milo oceansko in ima sveža poletja ter mile zime. Na JZ pade letno od 800 do 2000 mm padavin, na S pa od 400 do 700 mm. Značilne so hitre vremenske spremembe in viharni JZ vetrovi, ki lahko povzročijo sneženje v notranjosti tudi poleti. Islandija leži v mejnem območju hladnih arktičnih zračnih gmot in zmerno toplih zračnih tokov. Zalivski tok obkroža Islandijo v smeri urinega kazalca in ima zelo velik vpliv na podnebje, saj bi bil otok brez njega komaj naseljiv.

Reykjavik: srednja mesečna temperatura: januar $-0,3^{\circ}\text{C}$, julij $11,4^{\circ}\text{C}$; povprečno 1082 mm padavin

Akureyri: srednja mesečna temperatura: januar $-1,6^{\circ}\text{C}$, julij $10,2^{\circ}\text{C}$; povprečno 457 mm padavin

Tla, rastje in živalstvo

Površje je kamnito, deloma prekrito z gruščem, drugod pa so plitva tla z mnogo kamenja. Pred poselitvijo so brezovi gozdovi pokrivali 20% površja, vendar so ljudje s krčenjem in pašo gozdove skrčili na sedanji 1%. Večino ostale površine pokriva tundra z lišaji, skromno travo in nizkim grmičevjem. Avtohtone živali na otoku so predvsem ptice – okrog 240 vrst – in le en sesalec – polarna lisica. Obalne vode so bogate s planktonom in posledično tudi z veliko vrstami rib.

Prebivalstvo

Prvi naseljenci so prišli z Norveške okrog leta 870, leta 900 pa jih je bilo že med 30 in 40 tisoč. Ta številka je bila nato do konca 19. stoletja zaradi političnih dejavnikov konstantna. Takrat je število prebivalstva zaradi ribištva začelo naraščati. Rodnost je med najvišjimi v Evropi, vendar zaradi izseljevanja prebivalstvo ne narašča tako hitro.

Rodnost I. 1995 16,0‰

Smrtnost I. 1995 7,2‰

Naravni prirastek I. 1995 8,8‰

Povprečna letna rast prebivalstva od I. 1993 do 98 0,9%

Pričakovana življenska doba I. 1995 M: 76,5 let Ž: 80,6 let

Mlajši od 15 let I. 1997 24,0%

Starejši od 60 let I. 1997 15,1%

Mestno prebivalstvo I. 1996 91,9%

Po narodni pripadnosti je prebivalstvo Islandije zelo homogeno, saj tu živi kar 96% Islandcev, ostalo so Danci in Američani. Po verski sestavi je 91% evangeličanov (uradna državna cerkev), 4% drugih protestantov in le 1% katoličanov. Poseljenih je 20% otoka, največ prebivalcev pa živi v glavnem mestu in okolici (161.000 od 276.000). Je najredkeje naseljena evropska država, saj ima gostoto le 2,7 prebivalca na km^2 .

Gospodarstvo

Islandija nima rudnega bogastva in ne ugodnih možnosti za razvoj kmetijstva in industrije. Glavna panoga otoškega gospodarstva je ribištvo in industrija povezana z njim. Največji problemi so majhen domači trg, pomanjkanje surovin in odmaknjenošč od drugih držav. Zaradi velike odvisnosti od ribištva se poskušajo preusmeriti v druge panoge. Kmetijstvo Islandija ima samo 6000 ha njiv, kar predstavlja le 0,1% vse površine. Tu pridelujejo predvsem repo in krompir. 22,7% površja predstavljajo travniki in pašniki, na katerih gojijo govedo, ovce in konje, prevladuje pa mlečna živinoreja. V rastlinjakih gojijo povrtnino, cvetje in celo banane, ogrevajo pa jih z vodo iz termalnih vrelcev. Država spodbuja kmetijstvo, saj je to eden redkih načinov, ki omogoča poselitev podeželja. Ribištvo predstavlja kar 75% prihodkov vsega izvoza in je tako največji vzrok za visok živiljenjski standard. Na leto nalovijo 1,62 milijonov ton rib. Večino svežih rib izvozijo v Veliko Britanijo in Nemčijo. Da ne bi preveč razredčili populacije rib, so leta 1975 razširili ozemeljske vode na 200 morskih milj. Nihanja v ulovu poskušajo omiliti z gojenjem v ribogojnicah. Industrija Večina industrije se ukvarja s predelavo rib. Največ te industrije je ob glavnem mestu na JZ države. Ribe pridelujejo v ribjo moko, ribje olje, delajo pa tudi ribje konzerve. Odvisnost od rib poskušajo omiliti s postavljanjem energijsko intenzivne industrije. Proizvajajo umetna gnojila, postavili so tudi tovarne za predelavo aluminija in ferosilicija. Država spodbuja tudi razvoj računalniških podjetij, živilske in oblačilne industrije. Večino energije za industrijo pridobivajo s hidroelektrarnami, nekaj pa tudi z geotermalnimi elektrarnami.

Turizem

Cerkev Hallgrímskirkja, pred njo: spomenik Leifru Eiríkssonu.

V poletnem času turizem prinaša pomemben dohodek državi, saj jo, kljub temu, da je Islandija najdražja evropska država, vsako leto obišče okoli 190.000 tujih turistov. Ljudje prihajajo gledat predvsem gejzirje in slapove, ki jih na Islandiji ni malo.

Vpliv vulkanizma

Na pomembnost ognjenikov kaže dejstvo, da je bilo od naselitve okrog 150 vulkanskih izbruuhov. Vulkanizem povzroča tudi širitev Islandije, saj so najmlajši deli mlajši od 700 tisoč let. Gejzirje srečamo tudi drugod po svetu, ime pa so dobili prav po gejzirju na Islandiji - Geysir.

Geotermalne elektrarne

Vodo po ceveh speljejo globoko pod površje, kjer se segreje, nato pa jo na površju uporabijo za pridobivanje električne energije. Vodo nato spet pošljejo navzdol. Geotermalne elektrarne sicer ne proizvedejo veliko elektrike, vendar predstavlja eno najbolj sonaravnih oblik izkoriščanja energije. Toplo vodo, ki se segreva v globinah, uporabljamjo tudi za ogrevanje poslopij in rastlinjakov.

Zanimivost

- 1. marca Islandčani praznujejo Dan piva, ki obeležuje ukinitev prohibicije leta 1989.
- Glima je oblika rokoborbe, ki je tradicionalni islandski šport in izhaja še iz 9. stoletja.
- Islandci ne dajejo napitnin.
- Za vstop v nočne klube morate biti stari nad 20 let.
- Za sporazumevanje z domačini bo večinoma zadostovalo znanje angleškega jezika.